

BESLUTSPROTOKOLL
Sammanträdesdatum
2024-04-04

Arbetstidsnämndens kansli
Sveriges Kommuner och Regioner

Diarienummer: SKR 240104a

Plats och tid: Hornsgatan 20, den 4 april 2024 kl. 9.00-12.00

Dispensansökan från Mjölby kommun

Arbetstidsnämndens beslut

Arbetstidsnämndens beslut framgår av bilaga, 3 sidor.

Tidsperiod för beviljad dispens

Tidsperiod framgår av bilagan.

Ärendeberedning

Ärendet har beretts av SKR, Kommunal och Allmänskommunal verksamhet.

Beslutet expedierat 2024-04-17

Ordförande
Anders Ferbe

Bakgrund

Den 30 november 2022 gjordes på det kommunala området ändringar i kollektivavtalens arbetstidsbestämmelser. Ändringarna föranleddes av kritik från EU-kommissionen som hotade att stämma Sverige för fördragsbrott då arbetstidslagen och kollektivavtalens tillämpning inte garanterade arbetstagarens rätt till minst 11 timmars dygnsvila under en 24-timmarsperiod.

För att uppfylla kraven i EU:s arbetstidsdirektiv skärptes reglerna i Allmänna bestämmelser (AB) § 13. Huvudregeln i § 13 mom. 5 är att arbete och dygnsvila ska förläggas alternerande under varje period om 24 timmar så att arbete och vila regelbundet följer på varandra.

I undantagsfall får huvudregeln frångås och det gäller endast vid kombinationen arbete och jour om det föreligger särskilda skäl i verksamheter med ansvar för liv, hälsa och säkerhet.

Bedömningen av om det föreligger särskilda skäl ska tydligt motiveras och göras utifrån en intresseavvägning mellan arbetstagarens rätt till minst 11 timmars dygnsvila, vilket följer av en skyddslagstiftning, och verksamhetens behov av att säkra bemanningen. Den sammanlagda tiden får då som högst uppgå till 20 timmar.

Ändringarna i AB § 13 gäller från den 1 oktober 2023.

I maj 2023 gjordes följdändringar i vissa bilagor till AB, bland annat Bilaga R som avser räddningstjänsten. De nya bestämmelserna i avtalet samt bilagor träder i kraft den 1 februari 2024.

Samtidigt med ändringarna i bilagorna till AB träffades en överenskommelse om möjlighet till dispens från AB § 13 mom. 5 eller motsvarande bestämmelse i bilaga J och R till AB i samband med planerad arbetstidsförläggning. Den sammanlagda arbetstiden får då som högst uppgå till 24 timmar. I överenskommelsen konstaterar centrala parter att dispens ska tillämpas restriktivt.

Frågor om dispens beslutas av en särskilt inrättad arbetstidsnämnd. Dispens kan beviljas i högst ett år.

Bestämmelserna om dispens finns i överenskommelsen om dispens § 3 och har följande lydelse.

§ 3 Dispens

Centrala parter inrättar ett dispensförfarande som ska tillämpas restriktivt.

Dispens innebär att den sammanlagda arbetstiden vid planerad förläggning av arbete i kombination med jour enligt AB § 13 mom. 5 eller motsvarande bestämmelse i bilaga till AB kan överstiga 20 timmar. Den sammanlagda arbetstiden får dock som högst uppgå till 24 timmar.

Det ska vid dispens alltid göras en intresseavvägning mellan arbetstagarens rätt till minst 11 timmars dygnsvila och verksamhetens behov av att säkra bemanningen.

Arbetsgivaren är skyldig att uttömma alla möjligheter att bemanna verksamheten i enlighet med reglerna i AB eller aktuell bilaga innan dispens kan ges. Dispens beviljas endast då inga andra rimliga åtgärder står till buds, det vill säga när det är nödvändigt att förlägga arbete i kombination med jour längre än 20 timmar för att verksamheten ska kunna upprätthållas. Det kan till exempel handla om enstaka verksamheter i glesbygd och/eller då tillgången på viss specifik kompetens är begränsad och kräver sådan förläggning.

Räddningstjänsten kan i vissa fall behöva dispens mot bakgrund av samhällets ansvar att vid olyckor eller överhängande fara för olyckor säkerställa ett skydd för liv och hälsa, egendom och miljö. Dispens kan beviljas under förutsättning att arbetsgivaren prövat alla möjligheter att bemanna verksamheten i enlighet med reglerna i AB eller aktuell bilaga och gjort bedömningen att ett undantag är nödvändigt för att uppfylla verksamhetens behov.

Anmärkning

Dispensen avser endast det planerade undantaget i AB § 13 mom. 5 och motsvarande bestämmelser i bilagor. I övrigt gäller § 13 och bilagor i sin helhet.

Ansökan från Mjölby kommun

Mjölby kommun har inkommit med en begäran om dispens avseende avvikelse från AB § 13 mom. 5 och Bilaga R.

Ansökan avser all operativ personal i räddningstjänsten Mjölby/Boxholm och omfattar sammanlagt 33 personer, 19 brandmän, fem styrkeledare, sex insatsledare, en stationsförman, en utbildningsledare samt en vice räddningschef. Utöver den nämnda personalen omfattas även 6 anställda timvikarier.

Heltidsstationen i Mjölby är dygnet runt bemannad med en insatsledare, en styrkeledare samt fyra brandmän. I nuvarande organisation bemannas fem grupper med nämnda numerär och befattningar. Fem grupper möjliggör ett schema med dagtidstjänstgöring utanför operativ beredskap.

Den operativa personalen innehar förutom grundläggande SMO-utbildning, eller likvärdig utbildning, en rad specialkompetenser som exempelvis C-körkort, körkortsbehörighet B96, rökdykarkompetens, chaufför på räddningstjänstens samtliga utryckningsfordon, motorsågskörkort, förarbevis för terrängfordon, liftintyg, truckutbildning, instruktör i brand- samt HLR-utbildning. För att tillgodose sig alla kompetenser tar det cirka 3 år för en nyutbildad brandman innan allt som nämnts ovan är på plats och för en styrkeledare tar det cirka 1 år innan personen är klar för utryckande tjänst. För insatsledare krävs ytterligare 1 år.

Inom kommunen finns inte rekryteringsbasen som krävs för att säkerställa bemanningen, rekrytering måste därför ske inom ett bredare geografiskt område.

Som skäl för dispens har Mjölby kommun bland annat anfört följande.

Kommunen uppger att bemanningen är för låg för att kunna följa de nya arbetstidsreglerna. Kommunens möjlighet att bemanna och rekrytera nya medarbetare försämras, medarbetare pendlar redan i dag från närliggande kommuner.

Kommunen befarar att arbetet med kvalitets- och kompetenshöjande arbete kommer att försämras samt att antalet utbildnings- och informationsinsatser kommer att minska.

Kommunen har tagit fram och analyserat alternativa scheman men dessa anses inte uppfylla verksamhetens behov dels inte kunna säkerställa bemanningen av verksamheten, dels då man inte har tillgång till lika många medarbetare för att täcka eventuella vakanser.

Bedömning

Ansökan om dispens avser räddningstjänsten. Kraven för dispens är desamma oavsett om arbetstagarna omfattas av AB eller Bilaga R.

Kommunen söker dispens för 12 månader för att fortsätta med 24 timmars tjänstgöring veckans alla dagar. Ansökan är inte avgränsad till någon specifik situation, visst arbete, viss kompetens eller till viss tidsperiod eller andra omständigheter.

Som framgår av den ovan redovisade avtalstexten kan räddningstjänsten i vissa fall behöva dispens. Uttrycket "i vissa fall" tycks tyda på att det ska handla om en speciell situation eller ett visst förhållande samt att dispens ska hanteras restriktivt. Det synes därför tveksamt om det ska vara möjligt att bevilja dispens för en räddningstjänst att generellt tillämpa så kallade dygnspass på hela dess verksamhet, stationer eller hela styrkor under veckans alla dagar. Nämnden behöver emellertid inte ta ställning till den frågan i detta ärende.

På ett övergripande plan handlar det om att man vill behålla den nuvarande förläggningen av arbetstiden för att kunna hantera bemanningen.

Beslut

Arbetstidsnämnden har, genom ett delbeslut den 29 februari 2024, beviljat Mjölby kommuns ansökan om dispens för att möjliggöra förläggning av arbetstid upp till 24 timmar under den lagstadgade semesterperioden (juni-augusti 2024).

Utöver det beslut som tidigare meddelats gällande semesterperioden beviljar Arbetstidsnämnden, för berörda yrkesgrupper enligt ansökan, dispens under tiden 1 februari 2024 – 31 januari 2025 för att möjliggöra förläggning av arbetstid upp till 24 timmar för dygnstjänstgöring för utbildningar och övningar som inte ryms inom ordinarie arbetstidsförläggning eller inom ordinarie verksamhet.

Beslutet avser begränsad tid och förutsätter att arbete med omställning till de nya arbetstidsbestämmelserna fortgår.